

Плоский К.В.,
кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри парламентаризму
та політичного менеджменту НАДУ

Міжнародна технічна допомога як міждисциплінарна науково-практична проблема

У статті наведено аналіз досліджень явища міжнародної технічної допомоги в українській науці, виявлено актуальні напрями наукових пошуків у зв'язку із сучасними тенденціями розвитку міжнародної технічної співпраці та трансформаційними процесами в Україні.

Ключові слова: міжнародна співпраця, міжнародна технічна допомога, донори, державне управління, державна політика, ефективність проектів.

Плоский К.В. Международная техническая помощь как междисциплинарная научно-практическая проблема

В статье представлен анализ исследований явления международной технической помощи в украинской науке, выявлены актуальные направления научных поисков в связи с современными тенденциями развития международного технического сотрудничества и трансформационными процессами в Украине.

Ключевые слова: международное сотрудничество, международная техническая помощь, доноры, государственное управление, государственная политика, эффективность проектов.

Ploskyi K.V. International technical assistance as an interdisciplinary research and practical problem

Studies of international technical assistance in Ukrainian science are analyzed in the paper. Directions of current interest on scientific research in connection with the modern trends of international technical cooperation and transformation processes in Ukraine are identified.

Key words: international cooperation, international technical assistance, donors, public administration, public policy, project effectiveness.

Постановка проблеми. Одним з елементів сучасної системи міжнародної співпраці є механізм допомоги країнам, що розвиваються, у їх соціально-економічному, політичному поступі. Зазначений механізм, зокрема, реалізується через технічну допомогу (в українському законодавстві визначено термін – міжнародна технічна допомога, далі – МТД), яка покликана всебічно сприяти розвитку потенціалу країн-одержувачів у здійсненні суспільних трансакцій. Досвід проведення реформ, зокрема в країнах Центральної та Східної Європи, свідчить про певну суперечливість процесів упровадження МТД, адже в одних державах зовнішня допомога суттєво прискорила суспільно-політичне, соціально-економічне реформування, в інших країнах, незважаючи на значні обсяги підтримки, спостерігається ефект уповільнення або навіть гальмування реформ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні в різних галузях вітчизняної наукової думки закладена певна база знань у сфері дослідження явища зовнішньої допомоги. У теорії міжнародних відносин можна виділити роботи О.Копеля, Р.Кривоноса, М.Шепелева, М.Мальського, М.Мацяха, у яких досліджуються питання виникнення та еволюції міжнародної співпраці, діяльності міжнародних організацій, тощо. Економісти О.Білорус, А.Гальчинський, В.Геєць, Л.Кістерський, Т.Липова, О.Палюх, К.Рибальченко, І.Єна, Н.Комар у своїх роботах приділяють увагу проблемам інтеграції України до міжнародних структур, ролі допомоги з боку міжнародної спільноти в реформуванні соціально-економічної сфери України. У царині юридичних наук роботи М.Михайлів, І.Братко сфокусовані на

визначенні правових засад, пов'язаних із наданням та використанням МТД. У сфері політичних наук можна виділити роботи М.Васильєвої, К.Дергачевої, в яких досліджено базові засади зарубіжної допомоги в системі пріоритетів зовнішньої політики окремих країн, визначено роль міжнародної допомоги в реалізації концепції сталого розвитку тощо.

У галузі науки державного управління, де останнім часом більше четвертої частини дисертаційних досліджень проведено за напрямом зовнішнього вектора суспільних змін [1, с. 70], проблемам абсорбції зовнішньої допомоги в Україні присвячена незначна кількість робіт. Окремі аспекти сутності міжнародної допомоги досліджено в роботах Р.Войтович, О.Лозовицького, економічній політиці співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями присвячено роботи Ю.Ковбасюка.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Останніми роками зростає кількість вітчизняних наукових робіт, які стосуються проблем міжнародної допомоги, разом з тим залишаються недостатньо дослідженими сучасні тенденції трансформації системи міжнародного сприяння розвитку, ключові аспекти впровадження дієвої системи залучення та використання допомоги в Україні.

Метою статті є аналіз досліджень явища міжнародної технічної допомоги у вітчизняній науці, виявлення актуальних напрямів наукових пошуків у зв'язку із сучасними тенденціями розвитку системи міжнародного сприяння розвитку та потребами формування і належного впровадження державної політики у сфері залучення та використання міжнародної технічної допомоги в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи дослідження у сфері МТД, не можна не торкнутися питання їх методологічних засад. У цьому аспекті необхідно зазначити, що вітчизняні вчені використовують як загальнонаукові методи емпіричного, теоретичного дослідження, так і деякі спеціальні методи, зокрема юридичні методи (формально-юридичний, порівняльно-правовий), методи політології (політико-системний), методи економічних досліджень (фінансового прогнозування та моделювання, економічного аналізу, багатомірного статистичного аналізу) тощо. Разом з тим необхідно зауважити, що у вітчизняній науці недостатньо використовується спеціальний методологічний інструментарій, що його накопичено у світовій науковій думці, зокрема теоретико-ігрові моделі, які, зокрема, дають змогу досліджувати проблеми взаємодії між учасниками процесу надання міжнародної допомоги (донорами, реципієнтами тощо).

Насамперед окреслимо основний зміст управлінської діяльності з формування і здійснення державної політики щодо залучення та використання МТД та визначимо необхідні знання для належного здійснення відповідних управлінських функцій (див. таблицю), що дасть змогу сформулювати “дорожню карту” для подальшого аналізу наукових джерел.

Передусім звернемося до проблем дослідження “мотиваційної” основи міжнародної допомоги, адже саме питання, які цілі переслідують донори, надаючи допомогу, є одним із найбільш дискусійних у науковому просторі.

Аналіз наукових джерел свідчить про наявність поділу в розумінні сутності міжнародної допомоги серед вітчизняних науковців. Частина вчених схильні вважати таку допомогу з боку держав-лідерів скоріше політичною кон'юнктурою, ніж їх благими намірами, які жодною мірою не можуть позитивно позначитись на динаміці перехідних суспільств [2, с. 536], та навіть відносять технічну допомогу до політичної корупції [3, с. 8]. На нашу думку, такий підхід сформовано під впливом однобічної

радянської наукової доктрини міжнародної співпраці (характерні назви досліджень з проблематики міжнародної допомоги радянської доби: “Сучасний механізм фінансової експлуатації країн, що розвиваються”, “Життя у борг: облагодіяні чи пограбовані”) та має відлуння давнього (і певною мірою одвічного) диспуту на нашому інтелектуальному просторі “західників” та “слов’янофілів”.

Знання, що необхідні для формування і належного впровадження державної політики у сфері залучення та використання міжнародної технічної допомоги

<i>Етапи</i>	<i>Основні напрями управлінської діяльності</i>	<i>Необхідні знання</i>
Ініціювання політики	<ul style="list-style-type: none"> – Визначення сфер суспільного життя, проблемні питання (питання розвитку), які можуть бути вирішені за допомогою МТД. – Формування стратегій розвитку (національних, регіональних, галузевих) із зазначенням місця проектів МТД в їх реалізації 	<ul style="list-style-type: none"> – Сутність та сучасні тенденції розвитку системи міжнародного сприяння розвитку. – Вплив МТД на розвиток держави. – Сучасна система донорських організацій, “нові” донори. – Стратегічні пріоритети діяльності донорів
Формування та ухвалення політики	<ul style="list-style-type: none"> – Презентація донорам потенціалу технічного співробітництва. – Розробка нормативно-правового забезпечення. – Створення інституційної складової управління МТД із відповідним кадровим забезпеченням. – Ініціювання, підготовка проектів та пошук джерел їх фінансування. – Залучення партнерів з реалізації проектів 	<ul style="list-style-type: none"> – Принципи та комунікативні аспекти взаємодії з донорами. – Досвід країн перехідного періоду в залученні та використанні зовнішньої допомоги. – Чинники підвищення ефективності використання зовнішньої допомоги. – Управління процесом використання МТД. – Роль та місце недержавних інституцій у реалізації проектів МТД
Реалізація політики	<ul style="list-style-type: none"> – Державна реєстрація проектів, акредитація виконавців. – Реалізація проектів МТД. – Моніторинг впровадження проектів. – Оперативне реагування на проблемні питання реалізації проектів 	<ul style="list-style-type: none"> – Управління проектами (проектний менеджмент) МТД. – Напрями підготовки посадовців для роботи в рамках проектів МТД. – Методи моніторингу проектів
Оцінка наслідків реалізації політики	<ul style="list-style-type: none"> – Оцінка впливу реалізації проектів на розвиток (розв’язання проблем). – Підготовка звітів, публічне інформування щодо результатів проектів. – Прийняття рішення щодо продовження/завершення проектів 	<ul style="list-style-type: none"> – Принципи та методи оцінювання ефективності реалізації проектів МТД, у тому числі щодо впливу допомоги на суспільно-політичні трансформації

Разом з тим з’являються роботи [4; 5], в яких автори намагаються дослідити основи міжнародної допомоги виходячи з розуміння комплексності цього явища, а відтак його дослідження передбачає вивчення різноманітних наукових підходів.

У цьому ключі серед вітчизняних напрацювань можна виділити роботи М.Васильєвої, яка, зокрема, робить спробу систематизувати концептуальні підходи до дослідження проблематики зарубіжної допомоги в міжнародно-політичному контексті, виявити новітні тенденції впливу зарубіжної допомоги на міжнародний розвиток, з’ясувати ефективність зарубіжної допомоги в процесах глобальної демократизації [6]. Автор стверджує, що зарубіжна допомога є комплексною

проблемою, що поєднує ідеологічний, економічний та політичний аспекти, а також є складним міжнародним інститутом, який виник під впливом “лівого” крила політичної культури. Базою виникнення допомоги можна вважати приватну допомогу на початку ХХ ст., впровадження ідеї держави загального добробуту, створення Організації Об’єднаних Націй та реалізації Плану Маршалла. На думку дослідниці, простежується розподіл між концептуальними підходами правих та лівих політичних сил. Праві (концепції політичного реалізму, неореалізму та неоколоніалізму) визначають допомогу розвитку як інструмент зовнішньої політики, який може використовуватися як метод “жорсткого” і “м’якого” впливу, та оцінюють допомогу як неефективну, що не має безпосереднього впливу на економічне зростання та вдосконалення політичної системи країн, що розвиваються. У свою чергу, представники “лівого” табору (концепція “гуманного інтернаціоналізму”) виходять із принципу, що багаті країни мають етичний обов’язок допомагати бідним країнам, що у зв’язку із зростанням взаємозалежності у світі, зменшенням бідності та досягненням більшої соціальної рівності є пріоритетом довгострокових інтересів самих розвинутих країн. Водночас в умовах глобалізації, що сприяє все більшому усвідомленню в розвинутих країнах залежності між їх соціальною безпекою та стабільністю в країнах, що розвиваються, спостерігається зближення позицій правих та лівих політичних сил з питань зарубіжної допомоги.

Загалом видається малодослідженою у вітчизняному науковому полі проблема співвідношення альтруїзму та вигоди в міжнародних відносинах, яка безпосередньо пов’язана із визначенням базових засад системи зовнішньої допомоги.

Досліджуючи сучасні тенденції розвитку міжнародної системи допомоги, не можна не погодитися з думкою вітчизняних учених, що на сьогодні проходить становлення нова парадигма допомоги, в основі якої лежать: прийнята у 2010 р. Декларація тисячоліття Організації Об’єднаних Націй (далі ООН), в якій визначено Цілі Розвитку Тисячоліття у період до 2015 року, що сприяє більш чіткому формуванню напрямів глобальних зусиль міжнародної спільноти з допомоги; та Паризька декларація щодо підвищення зовнішньої допомоги (2005), яка визначає принципи та механізми реформування системи надання й управління допомогою, формує систему з 12 показників оцінки прогресу її виконання [7].

Разом з тим на сьогодні у наукових джерелах залишаються поза увагою нові ініціативи, які продовжують траєкторію розвитку міжнародного співробітництва, закладеного в згаданих деклараціях. Ідеться, зокрема, про результати роботи Конференції ООН зі стійкого розвитку (2012), де країни-учасниці виступили з ініціативою обговорення Цілей стійкого розвитку після 2015 р., які продовжуватимуть міжнародне співробітництво, започатковане в рамках досягнення Цілей Розвитку Тисячоліття, а також підсумковий документ Четвертого форуму на вищому рівні з питань ефективності допомоги “Бузанське партнерство для ефективного співробітництва з розвитку” (2011), який наголошує на необхідності переходу від ідеї “ефективності допомоги” (гармонізація та узгодження діяльності донорів) до ідеї “ефективності розвитку” (акцентування на провідній ролі країн-одержувачів допомоги та сприйняття ними програм розвитку як власних) [8, с. 9].

Серед вітчизняних робіт, які стосуються дослідження механізмів реалізації завдань розвитку, що поставлені в згаданій Декларації тисячоліття ООН, можна виділити доробку Е.Какутич, Е.Хлобистова, Н.Ситникової, в якій, зокрема, досліджуються питання реалізації завдань регіонального та місцевого розвитку за допомогою адаптації зазначених Цілей на рівні регіонів. Потрібно відмітити, що Цілі

Розвитку Тисячоліття є дієвим інструментом сприяння в розвитку через механізм адаптації (локалізації) Цілей на національному, регіональному, місцевому рівнях. Адже не можна не погодитися з думкою, що процес локалізації Цілей Розвитку Тисячоліття забезпечує системний та комплексний підхід до формування довгострокових регіональних стратегій із урахуванням міжнародної практики “людиноцентричного” планування [9, с. 14].

Зазначимо, що на сьогодні у вітчизняному науковому просторі бракує робіт, пов’язаних з аналізом досягнень у реалізації кроків із підвищення ефективності допомоги, у тому числі що стосується допомоги Україні. Адже станом на 2010 р. загалом у світі досягнуто результату лише за одним із запланованих показників вищезазначеної Паризької декларації, і в Україні також відсутній прогрес у досягненні більшості цілей [10].

У цьому аспекті для України, яка є реципієнтом МТД, особливої актуальності набуває питання вивчення впливу допомоги на суспільно-політичний розвиток у державі, її окремих сфер, у тому числі в контексті дослідження взаємозв’язку ендогенних та екзогенних чинників розвитку держави. Відмітимо, що вітчизняними науковцями досліджуються питання ролі міжнародної допомоги, зокрема в подоланні бідності, реорганізації транспортної системи України, організації агробізнесу, ведуться наукові пошуки з визначення регіональних аспектів МТД тощо [11–14]. У зазначених дослідженнях автори в цілому характеризують МТД в Україні як малоефективну, яка має незначний вплив на розвиток окремих сфер суспільного життя та регіонів держави, при цьому виділяють як проблеми української сторони технічного співробітництва, пов’язані з недосконалістю нормативної бази, управлінської системи тощо, так і проблеми донорської спільноти, зокрема недостатній рівень координації допомоги, розпорошеність проектів допомоги.

Потрібно відмітити брак наукових досліджень, які пов’язані з аналізом впливу іноземної допомоги на демократичні перетворення, створення належної системи врядування. У цьому аспекті можна виділити роботу О.Черцової, яка досліджує еволюцію демократизаційного впливу США на постбіполярну міжнародну систему [15].

Ще одним важливим аспектом дослідження концептуальних засад МТД є вивчення мережі інституцій, що на сьогодні надають технічну допомогу у світі та в Україні. Можна стверджувати, що певною мірою вивчені питання сутності діяльності міжнародних організацій, які реалізують проекти (програми) допомоги, здійснено їх класифікацію [16]. Разом з тим, зважаючи на те, що система технічної допомоги проходить процес трансформації, який характеризується як змінами в уже наявній мережі інституцій допомоги, так і появою так званих “нових донорів” (Китай, Росія, Бразилія, “нові” члени Європейського Союзу (далі – ЄС)), необхідно розширити дослідження у цьому напрямі.

За твердженнями вітчизняних дослідників, поява “нових донорів” може мати безпосередній вплив на Україну: допомога зі Сходу приносить нові моделі розвитку; ринок зовнішньої допомоги стає дедалі більш конкурентним, що надає нові можливості та виклики; Україна як реципієнт допомоги поступово опиняється в оточенні “нових донорів”, які використовують іноземну допомогу як інструмент для просування власних економічних і політичних інтересів [17].

Особливий інтерес становить напрям досліджень принципів діяльності та стратегій допомоги двох найбільших донорів технічної допомоги Україні, а саме Сполучених Штатів Америки (США) та Європейського Союзу (ЄС).

У цьому напрямі необхідно виділити роботу М.Васильєвої, яка досліджує зарубіжну допомогу в системі пріоритетів зовнішньої політики США [6]. Автор зазначає, що процес трансформації зарубіжної допомоги США включав: різке зростання державних витрат на програми зарубіжної допомоги з метою досягнення Цілей Розвитку Тисячоліття ООН; обґрунтування та впровадження концепції “Defense, Diplomacy, Development” (Оборона, Дипломатія, Розвиток) як триєдиної основи реалізації цілей зовнішньої політики та забезпечення національної безпеки, актуалізацію ролі зарубіжної допомоги як важливого чинника в боротьбі з тероризмом; підвищення ролі складової сприяння розвитку в зарубіжній допомозі, що повинна була більш активно спрямовуватися на покращення якості життя в країнах, що розвиваються; пошук моделей більш доцільного та ефективного використання зарубіжної допомоги.

Згадана дослідниця визначає, що зарубіжна допомога уряду Сполучених Штатів Українській державі зосереджується довкола цілей забезпечення американських інтересів, які спрямовані передусім на те, щоб зберегти незалежність України і запобігти посиленню впливу на неї Росії. Цією метою зумовлена низка проектів допомоги, зокрема у сфері реформування енергетичного сектору, підтримання реформ з метою розбудови ринкової економіки, реформування податкової системи та боротьби з корупцією, боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю (контрабандою наркотиків, відмиванням грошей, торгівлею людьми, організацією незаконної міграції та кіберзлочинністю тощо).

Також необхідно відмітити наукову працю М.Корюкалова, який досліджує політику ЄС із надання зовнішньої допомоги для розвитку [18]. Автор зазначає, що з 2001 р. почалася широкомасштабна реформа системи надання допомоги, яка завершилася прийняттям Європейського консенсусу щодо допомоги в 2005 р. Цей консенсус визначає обсяги допомоги, які мають надавати держави-члени ЄС (0,7% від сукупного ВВП), принципи допомоги (які збігаються з принципами згаданої Паризької декларації) та пріоритетні сфери надання допомоги (сприяння політичному і економічному розвитку). У контексті допомоги Україні дослідник доходить висновків, що зовнішня допомога ЄС Українській державі, її надання та використання є ізольованими від інших сфер співпраці, потенціал допомоги абсолютно не використовується в інших сферах відносин з ЄС, що негативно позначається на ефективності цієї допомоги і на прогресі в досягненні спільних цілей.

На нашу думку, потребують подальшого дослідження останні тенденції в реформуванні системи зовнішньої допомоги найбільших двосторонніх донорів України США та ЄС, що пов'язано, зокрема, з ініціативами з трансформації Агентства США з міжнародного розвитку, громадським обговоренням подальшого розвитку політики ЄС щодо допомоги в розвитку тощо.

Аналізуючи наукові джерела з управління МТД, насамперед можна відмітити роботи, які розкривають відповідний досвід країн, які проходять процес суспільно-політичної трансформації, зокрема Хорватії, Сербії, Македонії, Туреччини, Польщі, Чехії та інших [19, с. 71–87; 20, с. 46–82]. У зазначених роботах автори пропонують рекомендації щодо вдосконалення системи управління МТД в Україні, серед яких можна виділити пропозиції щодо формування Децентралізованої системи впровадження технічної допомоги, яка передбачає передачу відповідальності та управління програмами допомоги від донорів до країни-партнера.

Система передбачає виконання таких функцій: а) фінансовий контроль (Центральний фінансовий та контрактний підрозділ, який працює в структурі

Міністерства фінансів або в структурі, що пов'язана з цим міністерством) передбачає укладення контрактів та систему фінансового виконання; б) програмування, адміністративні питання, пов'язані із стратегічною відповідністю планування проектів, моніторингу та впровадження більш широким національним завданням розвитку (Центральний управлінський підрозділ, який у більшості випадків розташовується у Міністерстві європейської інтеграції або в Мінекономрозвитку); в) загальна координація та контроль (Центральний політичний підрозділ) передбачає діяльність, пов'язану з більш широкими стратегічними питаннями (у випадку з ЄС це питання Створення всебічної і поглибленої зони вільної торгівлі та Угода про асоціацію), забезпеченням відповідності національних стратегій та планів та діяльності донорів, а також підтримкою стратегічних відносин із донорами.

Необхідно зазначити, що у зв'язку з недосконалістю нормативно-правової бази у сфері МТД в Україні більшість науковців наголошують на необхідності здійснення відповідних змін, зокрема:

- прийняття документа на вищому політичному рівні (Указу Президента України), яким би затверджувався план реформи системи управління МТД та була намічена чітка перспектива прийняття спеціального профільного закону, який би стосувався всіх аспектів технічної допомоги [19, с. 110];

- прийняття Закону України “Про міжнародну технічну допомогу” та для врахування в державному бюджеті України ресурсів міжнародної технічної економіки, внесення зміни до Бюджетного кодексу України, зокрема визначення всіх форм МТД як джерел спеціального фонду Державного бюджету [21].

На підставі аналізу вітчизняних наукових джерел [19; 20, с. 203; 22] можна виділити зовнішні та внутрішні чинники підвищення ефективності використання зовнішньої допомоги з розвитку.

До основних зовнішніх чинників відносять: перегляд підходів донорів до надання допомоги, процедур та сфер її застосування в Україні відповідно до пріоритетів розвитку держави; розробка індивідуальної програми допомоги для України; підвищення прозорості та поінформованості щодо програм МТД.

Головними внутрішніми чинниками підвищення ефективності допомоги вважають: розробку національної стратегії розвитку; вироблення на базі стратегії плану залучення допомоги; модернізацію системи державного управління зовнішньою допомогою; забезпечення бюджетної бази для реалізації програм МТД на основі співфінансування; удосконалення нормативно-правової бази здійснення державних закупівель товарів, робіт та послуг у межах проектів, що фінансуються міжнародними донорами; активне залучення громадянського суспільства до планування та реалізації програм допомоги; розвиток новітніх інституцій, зокрема технопарків, технополісів, інноваційних кластерів, інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів, які можуть бути реципієнтами допомоги; проведення підготовки кадрів у галузі управління проектами; покращення системи моніторингу та оцінки результатів реалізації програм допомоги.

На нашу думку, з урахуванням виконання в Україні (станом на 2010 р.) положень Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги [10], до вищезазначеного переліку необхідно додати такі зовнішні та внутрішні чинники підвищення ефективності допомоги в Україні:

- підвищення рівня суспільної підтримки та довіри до міжнародної допомоги;
- розвиток спроможності до абсорбції допомоги на регіональному та місцевому рівнях;

– збільшення обсягів непов'язаної допомоги, в якій відсутні зобов'язання щодо поставки товарів, послуг із країн-донорів;

– зростання обсягів допомоги, що надається через програмні підходи (планування, бюджетування, імплементації), які існують в Україні;

– збільшення кількості спільних місій донорів, проведення донорами спільної аналітичної роботи.

Ще одним блоком питань, пов'язаних із підвищенням ефективності використання МТД, є питання залучення недержавних організацій (НДО) до реалізації проектів допомоги, адже, як свідчить досвід, донори приділяють значну увагу саме розвитку неурядових інституцій, у тому числі через їх активну участь у реалізації проектів міжнародної допомоги.

У цьому аспекті автори нечисленних вітчизняних робіт виділяють такі основні проблемні питання розвитку сектору недержавних інституцій у зв'язку з їх участю у проектах МТД:

– формування “НДО-кратії” – системи, коли громадські об'єднання, які отримують значне фінансування від зарубіжних донорів, стають певною мірою “відірваними” від реальних потреб українського суспільства [23];

– представники НДО бачать суттєві бар'єри в доступі до донорського фінансування у трьох основних сферах: визначення міжнародних джерел коштів, які б відповідали їхнім потребам; утвердження себе як надійних партнерів іноземних донорів на довготривалій період; негативне політичне середовище [24, с. 9].

На нашу думку, постало актуальне наукове завдання щодо обґрунтування моделі участі недержавних об'єднань у процесі абсорбції технічної допомоги, яка б, зокрема, визначала принципи та механізми співпраці недержавного сектору з владними інституціями.

Необхідно додати, що у вітчизняних роботах також певною мірою розкриваються такі важливі аспекти, пов'язані з абсорбцією допомоги, як оцінка потреб та рекомендації щодо навчання кадрів у сфері МТД [19, с. 114–116], проектного менеджменту [20, с. 204–207], перспектив приєднання України до нових донорів [17, с. 4].

Одним із ключових чинників підвищення результативності та ефективності реалізації програм МТД в Україні є створення системи моніторингу та оцінки реалізації проектів допомоги. Не можна не погодитися з висновком, що на сьогодні виявити безпосередній вплив програм донорів на соціально-економічний розвиток України не дозволяє брак повноцінної статистичної інформації в розрізі фінансових пропозицій, відбору виконавців та реципієнтів, використаних коштів, результатів моніторингу та аудиту [5]. Поліпшення ситуації з оцінкою, з одного боку, вимагає підвищення прозорості діяльності донорських структур, зокрема щодо надання відповідної інформації, з другого боку – підвищення спроможності владних інституцій щодо проведення відповідного моніторингу та оцінки. Адже, на думку дослідників, у державному секторі оцінювання державної політики та програм є фрагментарним, також бракує як культури оцінювання, так і попиту на оцінювання, не вистачає кваліфікованих фахівців і методик, а також надійних даних [25, с. 19–20].

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок. У підсумку можна стверджувати, що з урахуванням сучасних тенденцій соціально-економічного та політичного розвитку України, міжнародна технічна допомога залишається важливим чинником підтримки трансформаційних процесів у державі, що стимулює розвиток відповідних досліджень в українській науковій думці. Автором було визначено коло

наукових знань, які необхідні для формування і належного впровадження державної політики у сфері залучення та використання міжнародної технічної допомоги, що дало змогу сформувавши певну “дорожню карту” для проведення аналізу наукових джерел. Зазначений аналіз показав, що сфері дослідження явища міжнародної технічної допомоги у вітчизняній науці притаманні такі характеристики: нерозвинута методологічна база; фрагментарність; брак наукових робіт із проблем міжнародної допомоги в галузі державного управління; недостатній рівень дослідження сучасних тенденцій трансформації системи міжнародного сприяння розвитку. Разом з тим необхідно відмітити, що особливої уваги заслуговують роботи українських учених щодо вдосконалення системи управління МТД з метою передачі відповідальності та управління програмами допомоги від донорів до української сторони технічної співпраці.

Серед основних питань, що потребують подальшого ґрунтовного дослідження, можна виділити:

- методологічні основи дослідження міжнародної допомоги;
- процеси трансформації системи міжнародного сприяння розвитку в напрямі підвищення ефективності допомоги;
- напрями та механізми реформування системи управління процесом використання МТД в Україні, у тому числі на регіональному, місцевому рівнях;
- методологічні засади оцінювання ефективності реалізації проектів МТД в Україні.

Список використаних джерел

1. Червякова О. В. Виявлення тенденцій дисертаційних розвідок у галузі науки “Державне управління” за основними напрямками зовнішнього вектора суспільних змін / О. В. Червякова // *Наук. пр.* – 2012. – Вип. 190. – Т. 202. – С. 69–74.
2. Войтович Р. В. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз) : монографія / Р. В. Войтович ; за заг. ред. д-ра філос. наук, проф. В. М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 680 с.
3. Геоінформаційні системи та інформаційні технології у військових і спеціальних задачах : зб. матеріалів, статей, доп. і тез III наук.-практ. семінару, Львів, 27 січ. 2012 р. – Львів : АСВ, 2012. – 294 с.
4. Липова Т. В. Роль технічної допомоги в ринкових перетвореннях країн з перехідною економікою : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.05.01 / Липова Т. В. – К., 2006. – 19 с.
5. Палюх О. О. Реформування системи використання міжнародної технічної допомоги в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03 / Палюх О. О. – К., 2012. – 18 с.
6. Васильєва М. О. Зарубіжна допомога в системі пріоритетів зовнішньої політики США : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.04 / Васильєва М. О. – К., 2011. – 20 с.
7. Васильєва М. О. Нова парадигма ефективності зарубіжної допомоги розвитку / М. О. Васильєва // *Актуальні проблеми міжнародних відносин.* – К. : ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка, 2010. – Вип. 93. – Ч. 1. – С. 103–107.
8. Busan Partnership for Effective Development Co-operation [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/49650173.pdf>
9. Какутич Е. Крым: Цели Развития Тысячелетия: вопросы локализации ЦРТ на примере адаптации седьмой цели “Обеспечение устойчивого развития окружающей среды” / Е. Какутич, Е. Хлобыстов, Н. Ситникова. – Симферополь : ИТ “АРИАЛ”, 2011. – 156 с.
10. Плоский К. В. Актуальні завдання розвитку державного управління щодо залучення міжнародної технічної допомоги в Україні / К. В. Плоский // *Зб. тез XIII міжнар. наук. конгресу, Харків, 21–22 берез. 2013 р.* – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2013. – С. 322–324.
11. Адамик В. Міжнародна допомога з подолання бідності: теоретичні аспекти, світовий та вітчизняний досвід / В. Адамик, Н. Комар // *Журн. європ. екон.* – 2008. – Т. 7 (№ 1). – С. 57–75.
12. Базилюк А. В. Роль офіційної допомоги розвитку в реорганізації транспортної системи України / А. В. Базилюк, О. О. Миненко // *Актуальні проблеми економіки.* – 2011. – № 1 (115). – С. 40–49.

13. *Базиліук А. В.* Економічні наслідки міжнародної технічної допомоги в організації агробізнесу України / А. В. Базиліук, О. О. Миненко // *Актуальні проблеми економіки*. – 2010. – № 9(111). – С. 24–34.
14. *Янченко З.* Использование в Украине международной технической помощи: региональный аспект / З. Янченко // *Бизнесинформ*. – 2010. – № 10. – С. 15–19.
15. *Черцова О. В.* Еволюція демократизаційного впливу США на постбіполярну міжнародну систему : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.04 / Черцова О. В. – К., 2012. – 22 с.
16. *Ковбасюк Ю.* Система міжнародних організацій: класифікація / Ю. Ковбасюк // *Статистика України*. – 2003. – № 3. – С. 66–68.
17. *Бородчук Н.* Нова мапа зовнішньої допомоги: наслідки для України / Н. Бородчук // *Європ. акценти*. – К. : МЦПД, 2012. – Ч. 19. – 4 с.
18. *Корюкалов М. В.* Політика Європейського Союзу із надання зовнішньої допомоги для розвитку : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.04 / Корюкалов М. В. – К., 2012. – 20 с.
19. Проект модернізації державних фінансів: заключний звіт [Електронний ресурс] : Ей.Ті.Сі. Консалтантс ГмбХ, 2012. – Режим доступу : http://www.minfin.kmu.gov.ua/file/link/.../Zvit-mizhn_fi_dopomoga-ukr.doc
20. *Кістерський Л. Л.* Міжнародна технічна допомога: шляхи підвищення ефективності / Л. Л. Кістерський, Т. В. Липова. – К. : [б. в.], 2010. – 240 с.
21. *Братко І. В.* Правове регулювання міжнародної технічної допомоги: стан, тенденції та перспективи розвитку : монографія / І. В. Братко ; за ред. А. І. Дмитрієва ; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі, Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – Одеса : Фенікс, 2011. – 248 с.
22. *Комар Н. В.* Міжнародна економічна допомога в процесі реалізації стратегії подолання бідності в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.02 / Комар Н. В. – Тернопіль, 2008. – 20 с.
23. *Lutsevych O.* How to Finish a Revolution: Civil Society and Democracy in Georgia, Moldova and Ukraine Russia and Eurasia [Electronic Resource] / O. Lutsevych. – Mode of access : URL : http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/0113bp_lutsevych.pdf
24. Підтримка громадянського суспільства в Україні: різні перспективи [Електронний ресурс] / І. Бекешкіна, Е. Каса, П. Кажмиркевич та ін. ; Інститут публічних справ, Фонд “Демократичні ініціативи” ім. І. Кучеріва. – Режим доступу : http://dif.org.ua/modules/pages/files/1342099990_1842.pdf
25. Стан розвитку оцінювання в Україні: попит, пропозиція, інституціоналізація. Базове дослідження [Електронний ресурс]. – К., 2012. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/umedia/uae-baseline-study-2012>